

«L'ACTUAL LLEI
DE CARRETERES DEIXA
DE COSTAT LES SENDERES
I CAMINS DE FERRADURA
PER A DEDICAR TOTA
LA SEUA PROTECCIÓ LEGAL
A LES CARRETERES PER ON
TRANSITEN AUTOMÒBILS»

(CARLES FERRÍS)

A dalt, senyalitzacions verticals al Pla de Mossorro (Vilafranca, Alt Maestrat). A baix, antic camí de Culla a Vilafranca.

LA PROTECCIÓ JURÍDICA DELS CAMINS

DE L'OBLLIT A LA DEGRADACIÓ

Carles Ferrís Gil

Els que caminem cada diumenge per les nostres muntanyes mediterrànies no tenim la percepció de quines normes protegeixen els camins tradicionals de muntanya. Però sí que tenim clar que aquestes senderes històriques van perdent-se i que el futur no és gaire esperançador per a aquest patrimoni públic viari.

La pregunta és senzilla però alhora complexa: els camins de les muntanyes valencianes, quina consideració legal tenen en la nostra normativa estatal i autonòmica? Realment estan protegits o són possibles noves actuacions legals?

Caldria remetre's a la legislació de carreteres de 1877, que concebia la carretera com un vial públic de l'Estat per a comunicar-se d'una població a una altra per mitjà de carros, diligències i altres mitjans. L'actual llei de carreteres deixa de costat les senderes i camins de ferradura per a dedicar tota la seua protecció legal a les carreteres per on transiten automòbils.

Hem de conèixer quina norma arreplega la titularitat dels camins veïnals. La Llei reguladora de Bases de Règim Local de 1985 i el Reglament de Béns de les Entitats Locals (Reial Decret 1371/1986) estableix en l'article 3 que són béns d'ús públic local els camins, places, carrers, passejos, parcs, aigües de fonts i estanys, ponts i la resta d'obres públiques d'aprofitament o utilització generals. Estableix el caràcter demanial dels béns de domini públic locals, de manera que els camins s'inclouen en el conjunt de béns que no poden ser venuts ni embargats, i que no poden perdre la seua condició pel simple pas del temps, tal com diu l'article 132.1 de la Constitució. Finalment, l'article 17 del reglament estableix que les corporacions locals estan obligades a formar inventari de tots els seus béns i drets i, per tant, és deure dels municipis aprovar aquests inventaris.

Queda clar que gran part de la xarxa viària és de competència municipal i que fóra dels camins municipals hi ha els privats i les servituds d'ús públic que regulen el Codi Civil, la Llei de Costes, la Llei d'Aigües i algunes normes sectorials.

Aquesta àmplia xarxa de camins municipals es completa amb un entramat de vies transhumants que des del segle XIII gaudeixen d'una sèrie de proteccions que va instaurar el rei Alfons X el Savi quan va fundar l'Honrat

Consell de la Mesta i que han tingut continuació amb la Llei de 3/1995 de Vies Pecuariès. Camins ramaders que van prendre diferents noms segons costums i que en el territori valencià prenen el nom d'assagadors, senderes i passos. Unes vies pecuàries que, per desgràcia, han anat desapareixent per obra de les noves carreteres, polígons industrials, urbanitzacions i altres construccions. El futur d'aquests camins ramaders és incert a pesar d'aquesta llei i de la imminent aprovació per la Generalitat Valenciana d'una llei autonòmica d'assagadors.

Cal preguntar-se, per tant, si tenim una legislació que els protegeix, per què pateixen els camins de muntanya aquesta situació de degradació? La pregunta té diverses respostes, però bàsicament la xarxa d'antigues sendes ha quedat en l'oblit, excepte honroses excepcions. L'exemple més clar el tenim en el camí de les Useres al seu pas per Xodos cap a Sant Joan, on un particular ha destruït part de l'antic camí dels Pelegrins, que va rebre en el seu dia la distinció del Mèrit Cultural. Tal vegada caldria revisar si altres normatives de caràcter ambiental protegeixen aquests béns culturals, i si han de preservar-se igual que es conserva un bosc autòcton. O potser el camí en alguns dels casos siga emprendre la declaració com a Bé d'Interès Cultural o de Rellevància Local, com és el cas del camí del les Jovades, la senda de la Cortada o el camí del Portell de l'Infern.

És evident que els ajuntaments poden i han de treballar per inventariar, protegir i incloure en l'ordenació urbanística tots els camins i sendes, ja que són patrimoni públic i tenen ara un fi social i ambiental evident. Però també la Generalitat Valenciana, a través de les diferents conselleries (Cultura, Medi Ambient, Agricultura, Esports...), ha de treballar per la senyalització i conservació d'aquestes vies per a ús senderista i rutes de bicicleta tot terreny o a cavall com a forma idònia i sostenible de recórrer-los i valorar-los.

I finalment, les entitats excursionistes, les universitats i els instituts d'estudis comarcals han d'unir esforços per recuperar la memòria perduda, documentar aquests camins ancestrals i posar en valor les sendes per al turisme rural, el foment de la cultura local i el desenvolupament sostenible. ☺

Carles Ferrís Gil. Mestre, advocat mediambiental i autor de la col·lecció «Excursionisme en família»